

NYA

BOTANISKA NOTISER

UTGIFNE AF

N:o 9.

K. F. THEDENIUS.

September.

1852.

INNEHÅLL: ORIG.-AFH. BERGSTRAND: Tillägg till Ålands Naturalhistoria. LITT.-ÖFVERS.: ANDERSSON: Plantæ Scandinaviæ descriptionibus et figuris analyticis adumbratæ. Fasc. secundus: *Gramineæ*. STRÖDDA UNDERR. *Palmella prodigiosa*. Diverse.

Original-Afhandling.

Tillägg till Ålands Naturalhistoria, af C. E. Bergstrand.

Hvad Ålands bergformation vidkommer, så har jag genom Herr Prof. Ad. Moberg blifvit i tillfälle att lemna några fullständigare och noggrannare uppgifter rörande beskaffenheten af de berg, hvarpå den åländska ögruppen hvilat. — De högsta bergen finnas i norra Saltvik, såsom *Långbergsöda*, *Åsgårdabergen* (omkring 400 fot) och *Orrdalsklintén* m. fl.; dernäst i höjd äro *Gethabergen* (en bergvall mot Bottenhafvet). Stranden utgöres af låga, afnötta och afslipade bergpallar. De åländska bergens riktning är från N. till S.; mellandelarne bestå ofta af träsk, hvars yta är föga högre än Saltsjön. Dälderna intagas ock ibland af inträngande vikar, hvars längsta utsträckning går från N. till S. Diluvialströmmarnas riktning har således varit enahanda eller från N. till S. Fasta Ålands berg äro af 3 slag: 1) *Saxum alandicum*, rödbrun eller gulbrun granit, der fältspaten är ovanligt öfvervägande, glimmer ringa. Denna bergart förekommer i hela norra och nordöstra delen af Åland (Saltvik och Sund till Skarpans samt östra

delen af Finströms socken). 2) En mera i tunnare skifvor eller paralellipediska stycken aflossnande, af tegelröd fältspat och mörkfärgad kvarts bestående granit, med inblandning af en icke obetydlig mängd pistacitnålar. Denna bergart bildar enskilda bergshöjder här och der i Getha kapell (dess vestra del) med »geschiebe» deraf i Finström, Saltvik och Jomala. 3) Skriftgranit eller kvartsporfyr, bestående af röd, finkornig eller tät fältspat med inneslutna runda kvartskorn af ända till en ärts storlek. Skriftgraniten bildar berg af mindre höjd med mera afrundade kupoler. Den upptager vestra delen af Åland, såsom från *Bamböle* och *Emkarby* genom Hammarland och Eckerö till *Signilsskär*, som helt och hållet består deraf. Rullstenar deraf träffas ej österut. Ingenstädes på fasta Åland har man observerat gneiss, men i Kumlinge förekommer den allt mer mot Korpo. På smärre holmar i Kumlinge skärgård träffas små bergklackar af glimmerskiffer, fullsatt med granater. Den delen, som ligger mot äländska sidan, är af samma beskaffenhet, som under N:o 1. Rullstenarne (geschiebe) på Åland bestå till stor del af bergarterna 1 och 2, men ock många främmande, såsom granulit, rödaktig sandsten och silurisk kalksten; i denna senare träffas petrifikater. Häraf synes, att bergarten № 1 karakteriserar det östra florområdet (se min förra afhandling om Åland i Bot. Not. 1852), och bergarten № 3 det vestra; bergarten № 2 bildar öfvergången mellan de begge öfriga och ligger just utefter gränsen mellan Ålands östra och vestra florområden.

Växt-katalogen har blifvit förökad med följande nya arter, som förra året ej af mig påträffades, eller om hvars förekomst jag ej då egde någon kännedom. Några af de här nedan uppräknade arterna har jag endast funnit i *Finska Museum* i Helsingfors, der de blifvit uppgifna såsom förekommande på Åland.

Tripleurospermum maritimum Hn. på hafsstränder här och der i sydöstra skärgården.

Inula salicina L. på ängsbackar i Finström, Getha m. fl.

Petasites officinalis Mönch. vid Jomala prestgård, ymnigt.

Cirsium oleraceum All. Ytterby på en sank äng nära skogsbrynet (af *Tengström*, »Finska Museum»).

Hieracium paludosum L. på Storängen vid Hammarlands prestgård (F. M.) *).

[*Scutellaria hastifolia* L. finnes visserligen upptagen i min förra växtförteckning, men utan något uppgifvet växtställe; i år har jag sjelf funnit den på flera ställen, vanligen i närheten af Saltsjön, såsom i Fögle, Jomala, Lemland och Finström.]

[*Linaria vulgaris* Mill. förhållandet med denna är enahanda med föregående, den finnes i Finström vid Godby m. flerst.]

Linaria minor Mill. funnen vid Godby af Doktor Tapenius.

Veronica hederifolia L. i Jomala och Getha (F. M.)

[*Lathræa Squamaria* L. finnes ock i växtförteckningen intagen enligt Radloff; har i år blifvit funnen vid Getha Norrträsk, enligt exemplar, som blifvit mig meddelade af Stud. Nordensköld.]

Obs. Hvad *Orobanche major* L. beträffar, som af Radloff uppges såsom förekommande på Åland, så må det tillåtas mig att anföra följande uppgift, hemtad ur Sällskapets »*pro Fauna et Flora fennica*» Notiser, andra häftet, pag. 82: »*Orobanche, quam olim in Alandia legit Ternström.*»

Cornus sanguinea L. planterad och förvildad vid Jomala prestgård.

Conium maculatum L. vid Godby.

Geranium lucidum L. Wårdö, Jomala, Eckerö, här och der i skärgården (F. M.).

G. rotundifolium L. på odlad mark i Jomala (F. M.).

Linum usitatissimum L. förvildad här och der.

Silene viscosa Pers. Signilsskär (F. M.).

Epilobium parviflorum Schreb. Getha (F. M.).

[*Circæa lutetiana* L. har blifvit uppgifven såsom förekommande på Åland, men af mig förgäfvdes eftersökt; finnes ej heller i F. M.]

Myriophyllum alterniflorum DC. Lemland och Söderby invid bron (F. M.).

*) Teckningen F. M. (Finska Museum) utsättes för de arter, som jag sjelf ännu ej funnit, men hvilka finnas bland Sällskapets »*pro Fauna et Flora fennica*» samlingar. De noter, som derstädes åtfölja de åländska exemplaren, har jag här intagit.

- [*Hippuris vulgaris* γ *maritima*: Eckerö, Storby (F. M.).]
Mercurialis perennis L. Lemböte, Öfvernäs (F. M.).
Fagopyrum esculentum Gärt. i Finströms socken på Norrskog, förvildad.
Fagus sylvatica L. vid Jomala prestgård planterad med framgång.
Equisetum hyemale L. i Jomala på högra sidan om vägen mellan prestgården och kyrkan.
Orchis cruenta Müll. (= *Orchis angustifolia cruenta*); vid Önningby på en äng nära hafsstranden.
Coeloglossum viride Hn. Önningby, Saltvik, Westergetha.
 [*Neottia Nidus avis* Rich. finnes i katalogen upptagen enligt Radloff; har i år blifvit funnen af Stud. Norden-sköld vid Getha Norrträsk; exemplar från Åland finnas ock i F. M., med följande anförda växtställen: Öfvernäs, Ytternäs, Knutsboda och Skarpnätö.]
 [*Malaxis paludosa* Sw. lika med föregående; finnes ock i F. M., men växtstället på Åland är ej angifvet, men troligen är detta exemplar taget i Getha.]
Scheuchzeria palustris L. Getha? (F. M.)
Juncus supinus Mönch. Sviby vid hafsstranden (F. M.)
Lemna gibba L. vid Finströms prestgård, i hafsviken nedanför Strömsvik.
Potamogeton zosteraceus Fr. Österskär i Korpo socken (F. M.).
Typha latifolia L. i träsket vid Godby samt i södra träsket nära Finströms kyrka.
Carex montana L. Skarpnätö (F. M.).
C. proluxa Fr. (= *C. acuta* * *proluxa*); vid Finströms kyrka.
C. remota L. Jomala (F. M.).
C. glareosa Wg. (F. M. uppgift på växtstället saknas).
Lolium temulentum β *arvense* L. Jomala (F. M.).
Glyceria distans Wg. Korpoström (F. M.)*.
Hierochloa australis R. S. ? (F. M., växtstället ej uppgifvet).

*) Man har förmodat, att på Åland skulle förekomma en alldeles ny art af släktet *Aira*, närmast liknande *Aira caespitosa*. I »Notiser ur Sällskapet pro F. et Fl. fennica Förhandlingar», andra häftet, pag. 90, förekommer följande uppgift: »*Aira discolor* Thuill. in taniis Aboënsibus et Alandiae lecta est sed

Genom dessa tillägg blir artantalet af Ålands Phanerogamer och Ormbunkar följande: 685 arter, hvaraf 664 tillhöra Colyledoneæ och 21 Heteronemeæ. Uti hela Finland är Åland den växtrikaste trakten. I andra häftet af Sällskapet's »pro F. et Fl. fennica» Notiser, pag. 72, säges ock derföre: »vegetatio vero Alandensis, locupletior quam ullibi alias i Fennia, omnino cum Suecica conveniens et cohærens». Något mer än $\frac{1}{10}$ af hela Finlands phanerogamer och ormbunkar återfinnas på Åland. Af nedanstående tabell synes ännu närmare i hvad förhållande Ålands vegetation står till åtskilliga andra delars Flora inom det öfriga Finland.

Åland af omkring 11 qv. mils areal eger	664	Cotyled.	och	21	Fil. = 685.
Helsingfors-trakten af ungef. 3 qv. m. (?) . . .	572	»	»	18	» = 590.
Karelen, upptagande fullt $\frac{1}{3}$ af hela Finland . . .	655	»	»	22	» = 655.
Ön Walamo i norra bukten af Ladogasjön anses såsom den bäst undersökta delen af östra Finland, omkr. $\frac{3}{4}$ q. m.	520	»	»	12	» = 332.
Hela Finland anses ega omkring	915	»	»	35	» = 950.

I jämförelse med de närmast liggande delarne af Sverige tyckes Åland komma långt efter i rikedom på arter, såsom följande tabell utvisar:

Gefle-trakten af circa 2 à 3 qv. m. areal (?) eger	680	Cotyled.	och	27	Fil. = 707.
Stockholms-trakten af ungef. 50 (?) qv. m. . .	865	»	»	23	» = 886.
Södermanland af circa 80 qv. m.	859	»	»	25	» = 884.

vix species est diversa ab *A. cæspitosa*, longitudo aristæ enim variat». Om någon sådan *A. discolor* verkligen finnes på Åland känner jag icke. Atminstone har jag ej under mina excursioner kunnat återfinna densamma.

Man bör ihågkomma, att såväl Stockholmstraktens som Södermanlands florumråde är af ett mångdubbelt större omfång än Ålands, hvarföre det ej heller bör vara så underligt, om de förra öfverträffa det sednare i växternas artantal. Dessutom tillkommer ännu en annan omständighet: mellersta delen af Sverige, i synnerhet Upland och trakten kring Stockholm, hafva under en lång följd af år blifvit flitigt undersökta af otaligt många utmärkta botanister; i Finland åter är allt nytt och i sin linda ännu, och hvad Åland beträffar, så har man just först dessa år börjat erhålla någon kännedom om dess Flora. Emellertid är det högst sannolikt, att såväl den åländska som i allmänhet Finlands Flora efter några decenniers förlopp kommer att vinna mycken tillökning, så snart man hunnit noggrannare och fullständigare undersöka de särskilda delarne inom landet.

Likväl kan man, med anledning af de redan skedda undersökningarne, påstå med full visshet, att Östersjöns vestra kuststräcka är långt rikare på växter än den östra, samt att arternas antal blir allt mindre och mindre, ju mer man närmar sig österut och nalkas det inre af Ryssland. Ehuruväl på många ställen i det östra Finland vegetationen är särdeles yppig och en ovanligt frodig och rik växtlighet flerstädes röjer sig, så är dock dess Flora mera likformig och artfattigdomen ger sig öfverallt tillkänna. Hvad föröfrigt växternas geografiska utbredning angår, så har man i Finland gjort deu iakttagelsen, att de nordliga växtarterna nedstiga långt mera mot söder i Finland än i Sverige, med undantag likväl af dess alptrakter; samt att de sydliga växterna likaså i Finland uppstiga högre mot Norden. Och derföre erbjuder vegetationen, äfven på längre afstånd, i den riktningen föga olikheter. Annorlunda blir förhållandet, då man betraktar vegetationen i riktningen från öster till vester eller tvärtom; ty äfven på mycket korta distanser märker man stora skiljaktigheter i växternas förekomst och utbredning: man träffar då arter, som på föga afstånd derifrån, men i östlig eller vestlig riktning, helt och hållet saknas. Den allmänna längdsträckningen af Finlands sjöar från norr till söder, samt de mellanliggande bergåsarnas och klippornas

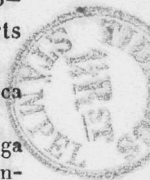
enahanda utsträckning, synas ställa hufvudsakliga hinder i vägen för växternas utbredning från vester till öster eller tvärtom, men deremot på det högsta befrämja deras utspridande från norr till söder eller ock tvärtom från söder till norr. De floder inom Uleåborgs län, som utfalla i Bottniska Viken, äro allt för obetydliga för att kunna förorsaka något undantag i det ofvan angifna sättet för växternas utbredning *).

Enahanda observationer har jag ock gjort på Åland**). Der förekomma både sydliga och nordliga växtarter, hvilka antingen helt och hållet saknas i Stockholmstrakten och Södermanland, eller ock förekomma derstädes ytterst sparsamt, t. ex. *Cirsium oleraceum*, *Sorbus hybrida*, *Salicornia herbacea*, *Allium ursinum* m. fl. (sydl.); *Hippophaë rhamnoides*, *Orchis cruenta*, *Selaginella spinulosa* m. fl. (nordl.) Åland förenar på sätt och vis en sydländsk och nordländsk natur: det på alla sidor omgifvande hafvet har synbarligen medverkat till denna förening.

Men för att kunna göra sig ett någorlunda tydligt begrepp om en orts vegetation och öfriga naturförhållanden, är äfven nödvändigt att veta något om dess klimat. Ofta gör man sig den frågan: hvarföre finnes ej den eller den växten der eller der? En framställning af traktens bergformation, läge, jordmån och klimat m. m. skall otvifvelaktigt lemna ett, om också icke alltid, tillfredsställande svar. Det vore högst önskligt, om enhvar, som företar sig att undersöka en viss trakts naturalhistoria, äfven bemödade sig om att desslikes samla så rikhaltiga klimatologiska uppgifter som möjligt. Med skäl måste man erkänna, att Skandinavien i botaniskt afseende är kanske det bäst undersökta land i verlden; likväl fattas mycket ännu innan man kan säga sig känna dess klimatologiska förhållanden; och dock, huru nära sammanhänger ej vegetationen med landets klimat? En framställning af en orts

*) Se vidare härom i »Notiser ur Sällskapets pro F. et Fl. fennica Förhandlingar», 2 häftet, pag. 72 och 73 etc.

***) Man erinre sig, att berg, träsk, vikar etc. äfven på Åland ega riktningen från norr till söder; att jag i många hänseenden funnit den vestra delen högst olik den östra (= Ålands s. k. vestra och östra florområden) m. m.!

Flora borde derföre *rätteligen alltid* vara åtföljd af en redogörelse för samma ors klimat, ty i annat fall har man endast framställt den ena sidan af saken, men förbisett den andra, hvilken i sjelfva verket är lika vigtig att tagas i betraktande.

Jag har försökt, så vidt jag kunnat och förmått, att skaffa mig kännedom om Ålands klimat och beredvilligt har man häruti gått mig tillhanda med upplysningar och meddelat mig fleråriga iakttagelser och rön. I synnerhet har jag Prosten Hr *F. P. von Knorring* att tacka för de intressanta uppgifter jag erhållit i detta hänseende. De här nedan meddelade underrättelserna om Ålands klimat grunda sig på flera personers mångåriga observationer, hvilka blifvit samlade och ordnade af Prosten v. Knorring. Med ledning såväl af dessa som enskilda anteckningar vill jag i korthet göra ett utkast angående Ålands klimat.

Ålands klimat är i jemförelse med det i fasta Finland mycket mildare än dess sydvestliga läge skulle angifva. På Åland herrskar mindre köld om vintern och mindre värme om sommaren, än i det öfriga Finland. Hafvet och sjöarne äro härtill orsaken. Årstiderna infalla temligen nära med solskiftena. Blida vintrar inträffa ofta; våren är merendels kall och blåsigt, tillfölje af hafvet, som länge bibehåller kylan och dymedelst ger upphof till kalla vindar. En följd häraf är, att den egentliga vegetationen, blomningen och äfven mognandet inträffa omkring 10 dagar sednare än på fasta landet*). Växternas blomning plägar infalla mot slutet af Juni, fruktmogning i Aug. och Sept. Sommarvärmen aftager märkbart efter röt månaden; hösten börjar med storm och starka vindar, men fort-

*) Man plägar flerstädes på Åland (likasom äfven i fasta Finland) föra noggranna anteckningar öfver tiden för de vanligaste trädens och örternas löfsprickning, blomning m. m., enligt det formulär, som Finska Vetenskaps-Societeten lemnat. Jag samlade en mängd sådana uppgifter för våren 1851 och jemförde dem med de observationer, som jag samma vår anställde i nejden af Westerås. Efter det medium, som beräknades, fann jag att våren (genom att sluta efter växterna) år 1851 inträffade på Åland cirka 12 dagar sednare än i Westerås. Deremot inträffade islossningen i vikarne vid Åland omkring 6 dagar förr än i Westeråsfjärden.

sättes sedan under mild, lugn och behaglig väderlek; marken förblir mjuk oftast intill slutet af Dec. under fortfarande växtlighet. Under högsommaren inträffar dagens starkaste värme mellan kl. 9 och 12 f m., derefter afsvagnar luften småningom mot aftonen, och högst sällan erfar man under röt månaden qvalmiga nätter. Åskan låter sällan höra sig och går aldrig så våldsamt som på fasta landet. Orsaken härtill bör sökas i den mängd sjöar och vatten, som öfverallt på Åland finnas; den ymnighet af vattengas, som ständigt uppstiger, erbjuder sig såsom en god afledare för luftens elektricitet. Solrök ses mera sällan och tyckes mindre bero af värmegraden än af vinden, hvadan man skulle kunna komma till den förmodan, att solröken till någon del härleder sig från en högre uppstigen, finare condenserad svedjerök, kommen från det håll, der detta bruk drifves. Uti fasta Finland åter herrskar under större delen af sommaren nästan ständigt solrök*). Äfvenledes har man på Åland anmärkt den betydliga rubbning i årstiderna eller de vexlande stora skiften, som sammansättas af flera eller många år tillsammans, hvarigenom årstiderna framflyttats, vintrarne mildrats och somrarne afkylts**). Den här af följande förändring i årstidernas fram- och tillbakaflyttande verkar mest på vintern och våren, till en skillnad af inemot 6 veckor, så att år 1702 kornet såddes den 25 Mars, hvilket dock är högst ovanligt och de sednare åren till och med i början af Maj. Årets medeltemperatur är +3,125° C., den hetaste dag +25° C. och den kallaste —29,25° C.

Vindarnes riktning i allmänhet angifves till sitt inbördes förhållande under året åskådligast genom följande tal, hvilka, multiplicerade med 5, angifva i medeltal summan af de dagar, då hvarje af dessa vindar äro rådande under året.

*) Det är emellertid svårt att afgöra, huruvida den rök, som visar sig i Åbo och Björneborgs län och ännu mer i Nylands län under somrarne, mera är att anse såsom svedjerök eller verklig solrök. Hvad inflytande denna omständighet kan utöfva på vegetationen, vore af intresse att undersöka.

***) Den heta sommaren 1846 gjorde härifrån ett ovanligt undantag.

S. vind . . .	$8 \times 5 = 40$	dagar
S.O. » . . .	$5 \times 5 = 25$	»
O. » . . .	$8 \times 5 = 40$	»
N.O. » . . .	$6 \times 5 = 30$	»
N. » . . .	$9 \times 5 = 45$	»
N.V. » . . .	$6 \times 5 = 30$	»
V. » . . .	$10 \times 5 = 50$	»
S.V. » . . .	$16 \times 5 = 80$	»
Lugn . . .	$5 \times 5 = 25$	»

Summa dagar $365 =$ ett år.

Fullkomligt blåsfria dagar inträffa sällan. Stundom händer om sommaren, att S. vindar äro kalla och N. varma. Högst menliga för såväl helsan som för rågbrodden äro de om våren nästan alltid förekommande skarpa N. vindarne. De mest rådande vindarne om vintern äro N.O. med högt barometerstånd, om sommaren S.V., dernäst N.V.; de öfvergå lätt till storm, då på den förra vanligen följer regn. N. och N.O. om vintern förkunna och underhålla köld; S.O. har alltid regn, N. torka. De svaga S.V. vindarne börja om morgonen, växa till och aftaga sedan, då de efter solnedgången upphöra. Derjente har man trott sig finna, att den mesta blåst inträffar på söndagar och om nätterna.

Med undantag af de i sednare tider infallande allmänt regniga åren, är nederbörden vida mindre, än i fasta Finland, om också nederbördsdagarna närma sig till antalet. Nederbörden är högst ringa hela våren och början af sommaren, men kommer stundom till öfverflöd vid rötmånadens början. Under den ena delen af hösten faller vanligen ymnigt regn, den öfriga är ovanligt vacker och mild. Efter vinterns olika beskaffenhet är äfven nederbörden olika. Den första snön, som högst sällan faller i slutet af Okt., och äfven den, som faller i Skorpiönens tecken, blir aldrig varaktig, förr än in i Dec. eller Jan. Någon gång faller snö öfver hela vårsådden, men utan skada. Årliga nederbördsdagarnas antal varierar mellan 120 och 160.

I sammanhang med det föregående står vattnets stigande och fallande, hvars olika ståndpunkter skilja sig

ifrån hvarandra till något öfver 4 fot. Inom år 1849, hvilket dock är sällsynt, intog vattnet den största höjd 4 gånger under sommaren, och vexlingarne skedde, som äfven är ovanligt, inom en kortare tid af få veckor. Vattnet står vanligen högst under S.V. och S.O. vind, deremot lägst under N.V. och N. Stigande bebådar och underhåller regn, fallande torka, hastiga förändringar ostadig väderlek. En följd af vattenhöjdens ombytthet äro strömdrag i sunden, antingen ut- eller inåt. Vanligast är vattnet lägst efter islossningen i Maj, då merendels svår torka infaller, men högst om hösten i Okt. (stormtiden). De inre vattnen isläggas i Dec., de yttre och större i Jan., och islossningen försiggår mot slutet af April eller i början af Maj; begge fallen oftast under bar mark.

Frost-inträffar väl någon gång under sommaren, mera i de trakter, som ligga sankt eller hafva åt norr en sumpig nejd. Den är nästan alltid mycket svag, med blott synbar verkan på de ömtåligaste växter, såsom bönor, potatisskaft, ormbunkar m. m., aldrig så svår, att egentlig missväxt orsakas. Svårast var frosten 1851.

Missväxtår äro, likasom äfven yppiga sädesår, högst sällsynta. Svaga, medelmåttiga och goda år förhålla sig till hvarandra såsom 2:4:4. Orsakerna till mindre afkastning äro för mycket torka eller väta, mask, otjenlig blomtid, frost (obetydligt) samt hufvudsakligast jordens oriktiga behandling.

Norrskan i N. och N.O. inträffar om vintern ofta, stundom med ett rödaktigt sken i ostliga kanten; bebådar vanligast köldens slående.

Den mist eller sjötöcken, som höljer hafvet mången gång, drager sig i däldfärör hastigt någon gång från N. åt S. öfver landet och qvarstannar någon tid. Dimmor äro föröfrigt ej så allmänna.

Åland, såsom varande bergigt och öfverallt omgifvet af haf, eger i allmänhet ett mycket sundt klimat. Den tempererade väderleken, de nästan alltid rörliga, renande vindarne och den nästan öfverallt befintliga torra jorden (ty jemförelsevis finnas få sumpiga och lågländta trakter) hvarken väcka eller underhålla smitta eller andra endemiska sjukdomar. Allmogens luftiga och rymliga bonin-

gar bidraga äfven dertill, att helsotillståndet öfver hela landet är godt*). Helsobringande torde de under sommaren mest rådande vindarne från vestliga kusten vara; då deremot de under vintern och våren merendels skarpa ohejdade N. och N.O. vindarne äro menliga för bröstet. För nervösa och för bröstsjukdomar vore ett vistande öfver sommaren på Åland, med begagnande af naturliga saltsjöbad, tjenligt vattens måttliga drickande, samt af rörelse eller lämplig kroppssysselsättning, — mera välgörande till deras botande, än de med kraft drifna fabriksmessiga helsoverkstäder mångenstädes, samt långa, kostsamma resor till södra ländernas qualm.

Vid betraktande af det föregående inses orsaken, hvarföre växtligheten är så utmärkt frodig och liflig, ja ibland frodig till öfverdrift, så att, såsom jag vid ett annat tillfälle omnämnt, sjuklighet inträder. Vegetationen blir yppigast de somrar, som följa efter en vår med tillbörligt regn. Detta oaktadt är ändock, såsom äfven förut blifvit anmärkt, mognaden för en del odlade växter, hvilka erfordra mera ljus, till och med till 10 dagar sednare än i södra Finland.

Jag slutar min lilla uppsats för denna gång med uttryckande af den önskan, att det vore högst intressant, om man från landets särskilda delar kunde erhålla så detaljerade och noggranna klimatologiska uppgifter som möjligt, jemte skildringar öfver vegetationens beskaffenhet, ty då först kunde man börja anställa komparativa kalkyler mellan olika trakters olika vegetation m. m. Vetenskaps-Societeten i Helsingfors har under de sednare åren med allvar och kraft sökt verka för kannedomen om Finlands klimat; tryckta formulär hafva blifvit öfverallt kringsända

*) Enligt läkares uppgifter är frossa snart sagdt den enda färsot, som plägar allmännare utbreda sig (en naturlig följd af de långa, kalla och blåsiga vårarne) bland allmogen på Åland. År 1851 härjade messlingen mycket bland barn, och för närvarande (1852) har rödsoten börjat visa sig på ett och annat ställe i skärgården. Men dylika fall äro högst sällsynta och räknas till undantagen.

till landsortens prester och ståndspersoner m. fl., med uppmaning att flitigt anställa observationer på växter, djur och naturföreteelser m. m., enligt den anvisning, som i formuläret blifvit bifogad. För att komma till någon visshet, fordras naturligtvis att observationerna fortsättas under flera år, ju längre dess bättre. Det vore högst önskligt, om Vetenskaps-Akademien i Stockholm ville följa samma exempel och efter samma grunder inrätta sina iakttagelser, på det likformighet i observationernas anställande måtte ega rum så väl inom Sverige, som mellan Sverige och Finland. Man har visserligen inom Sverige till Vetenskaps-Akademien inlemnat några få uppgifter från olika trakter af landet nästan årligen, hufvudsakligen rörande vårväxternas blomning och flyttfoglarnas ankomst m. m.; men dessa uppgifter äro ännu alltför få för att deraf kunna draga några tillfredsställande resultat. — Uti en Tidskrift af botaniskt innehåll bör ingalunda rum förmenas för intagande af klimatologiska uppsatser, ty derigenom blifva vegetationsskildringar och växtkataloger vid jemförelser anställande af dubbelt intresse. Må man därför välvilligt upptaga dessa med god afsigt och i uppriktig välmening uttalade åsigter! Åland den 6 Augusti 1852.

Litteratur-Öfversigt.

Plantæ Scandinaviæ descriptionibus et figuris analyticis adumbratae, auctore **N. J. Andersson**. Fasc. Secundus **Gramineas Scandinaviæ** complectens. Holmiæ, 1852.

Titeln på svenska upplagan är:

Skandinaviens växter, beskrifna och analytiskt afbildade af **N. J. Andersson**. Andra häftet: **Skandinaviens Gramineer**. Stockholm, 1852.

Bland samtliga växtfamiljer intaga gräsen i afseende på sin vikt för allmänna lifvet onekligen första rummet. De lemna icke blott våra viktigaste sädesslag, utan tillika de ypperligaste foderväxter, att förtiga socker och öfriga produkter, hvilka erhållas af utländska arter. Genom sin egendomliga bildning hafva de tillika ett stort vetenskap-

ligt intresse, förhöjdt derigenom, att de äro skarpt begränsade från alla närstående familjer. Men studerandet af alla dylika stora och mycket naturliga familjer är för- enadt med stora svårigheter, så vida man icke tillika har noggranna figurer att jämföra. Det är därför vi med nöje anmäla ofvanstående arbete, som lemnar en fullständig, men sammanträngd framställning af alla Skandinaviska gräsarter, upplyste genom noggranna figurer. Visserligen skulle man kunnat önska dessa utförda i större skala, men detta hade ej kunnat ske utan till ett pris, som gjort arbetet otillgängligt för en stor del både studerande och vetenskapligt bildade landbrukare. I dess närvarande form äro vi förvissade att en hvar, som intresserar sig för gräsens kändedom, med nytta och nöje skall tillegna och begagna sig af detta nätta arbete.

Till plan och inrättning öfverensstämmer detta närmast med Författ. behandling af Cyperaceæ. Jagad af den förestående resan kring jorden, hann Förf. ej sjelf lägga sista handen vid arbetet, utan måste öfverlemna reviderandet åt hemmavarande vänner. De smärre inadvänter som derigenom insmugit sig, förringa likväl icke arbetets brukbarhet. Hvad vi likväl för vår del icke kunna gilla är antagande af en del utländska namn, *då vi hafva inhemska både äldre och mera passande*. Så har *Glyceria aquatica* ett bestämdt företräde framför det nyare *Glyceria spectabilis*; det förra artnamnet är icke blott det Linnæanska, utan äfven antaget af Wahlenberg, som *först* hänförde denna art till *Glyceria*. Emot all billighet öfverfördes detta namn till *Catabrosa aquatica* af Mertens och Koch, men sedan denna numera enhälligt uteslutes från *Glyceria* finnes icke ringaste grund att förkasta den äldsta, bästa, Linnæansk-Wahlenbergiska benämningen. Samma förhållande är med *Festuca littorea*; namnet *littorea*, ehuru under släktet *Bromus*, gifvet af förste upptäckaren Prof. Retzius, har ett bestämdt företräde framför det olämpliga *arundinacea*, hvilket endast afser en större form, då hos oss äfven förekommer en mindre, likalitet vasslik, som *Festuca rubra*. Detta vårt klander gäller likväl icke vår författare, tvärtom har han mindre slafviskt än de flesta, hos hvilka växtbenämningarne vexla med modet

för dagen, förbisett det riktigaste, utan våra Botanister i allmänhet, som främst anse sig böra följa det för dagen högst gällande i Tyskland; men liksom franska modet är ett osäkert moralprincip, så är tyska bruket osäkert i växtbenämning. Man fäste sig icke vid hvad den eller den författaren brukar, utan hvad är rätt, och kan då vara förvissad, att detta slutligen blir det segrande.

Då närvarande arbete är ämnadt att begagnas både af botanister ex professo och bildade landtmän, hvilka det latinska språket skulle afskräckt, var det en lycklig tanke att besörja en upplaga med latinsk, en med svensk text. Vi önska och hoppas, att detta förtjenstfulla arbete derigenom skall vinna den afsättning, att både den utomordentligt verksamme Författaren och den oegennyttige, för naturvetenskaperna uppoffrande Förläggaren derigenom måtte uppmanas lemna fortsättning deraf.

E. Fr.

Strödda underrättelser.

Palmella prodigiosa

har den utmärkta kryptogamkännaren *Montagne* i Paris nyligen benämnt ett högst märkvärdigt naturalster, som genom sin förvillande likhet med blod fordomdags gifvit anledning till mycket vidskepligt ofog.

Denna växt uppkommer under heta somrar, hastigt och utan känd orsak på hvarjehanda matvaror, både ur djur- och växtriket. Då den först blir synlig har den utseende af små bloddroppar, som sedan utbreda sig och sammanflyta då flera finnas nära hvarandra.

När den någon gång för århundraden tillbaka uppträdde på hostierna i södra Europas kyrkor, anklagades af den katolska fanatismen judarne, att, genom sin närvaro på samma orter, hafva framkallat Försynens misshag, hvilket, enligt de katholska presternas tydning, gaf sig tillkänna derigenom, att Frälsarens blod nedföll på de heliga symbolerna.

Tusentals judar brändes af denna orsak. Den lilla

oskyldiga naturprodukt, som gifvit anledning till dessa rysligheter är, enligt *Montagnes* undersökning, en alg af släktet *Palmella*. Densamma har förr blifvit af en italiensk botanist ansedd för att vara en svamp. Sednare har *Ehrenberg*, som äfven varit i tillfälle att undersöka den, trott sig deruti finna en art infusionsdjur, som han benämnde *Monas prodigiosa*.

Tilläggas bör, att *Montagne* gjort lyckade försök att plantera denna växt på olika slag födoämnen. Den utvecklar sig med största lättbet och hastighet, t. ex. på stekt fogel, kokta rätter af ris o. s. v.

Diverse.

I Tyskland har nyligen utkommit ett register öfver den af Professor *Fries* utgifne »*Epicrisis Systematis mycologici*». Titeln är: *Index alphabeticus Specierum Hymenomycetum in Epicrisi systematis mycologici Friesii descriptarum earumque synonymarum conscripsit J. F. Sehmeyer*. Priset är 10 Sgr, eller omkring 30 sk. B:ko.

Doktor *W. Nylander* från *Helsingfors* vistas för närvarande i *Upsala*, för att genomgå der befintliga lafsamlingar.

Under sommaren har *Gottland* blifvit i botaniskt ändamål besökt af Magister *Sädbom*, Provisor *Hallberg* och Studeranden *Kinberg*, hvilka, gynnade af den varma väderleken, gjort rika och vackra samlingar. *Inula ensifolia* har samlats i mängd.

Växtvänner, som besöka hufvudstaden under dessa veckor, böra icke underlåta att bese den utmärkta samling af *Nymphæaceer*, som för närvarande och säkerligen ännu några veckor blomma i *Rosendals* vackra växthus. Att *Victoria Regia* är en bland dem hafva tidningarne redan bekantgjort.